

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

32. An consuetudo possit legem abrogari? Et notatur, quod per legem
vniuersalem non censetur abrogata consuetudo alicuius loci, neque
Statutum ius commune non continens, nisi talis Statuti, aut ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

RESOL. XXIX.

An prior consuetudo maneat abrogata per legem, si in ipsa non officiat mentione de consuetudine in contrarium? Ex p. 6. tr. 5. Ref. 22.

§. 1. Respondet D. Antoninus affirmatiuè, & colligitur ex c. 1. de consuet. in 6. Sed aliqui distinguendum putant: quia aut consuetudo est generalis in tota Prouincia aut Regno, aut specialis alicuius oppidi aut loci, vel determinati status personarum. Et quidem si consuetudo sit generalis abrogatur per legem subsequenter, quamuis illius non fiat mentio: si autem sit specialis, non potest abrogari per legem subsequenter, nisi expressè fiat mentio consuetudinis per verba abrogatiua. Et hoc est quod dicitur in d. c. 1. de consuet. Ratio autem huius differentia est, quia vt Legislator abroget priorem consuetudinem per legem subsequenter, opus est vt nouerit consuetudinem, & quando est consuetudo generalis, praesumitur iure nota à Legislatore: quando autem est specialis, potest ignorari in particulari, & praesumitur ignorari, si eius non fiat mentio in lege subsequenti, atque aded consuetudo specialis in isto casu non abrogatur. Et ita docet Montefinus in p. 2. sem. 2. disp. 23. de legibus, q. 13. n. 151.

RESOL. XXX.

An si lex improbat consuetudinem per verba generalia, non solum de consuetudine praeterita, sed etiam de futura intelligatur? Ex p. 6. tr. 5. Ref. 23.

§. 1. Affirmatiuam sententiam docet ex multis Sanchez tom. 2. lib. 7. disp. 4. num. 13. vbi sic ait. Si dicas per verba apposta, non obstante consuetudine non derogari consuetudini futurae, sed solum praeteritae, iuxta glossam celebrem Clement. statutum, verb. consuetudine de elect. ac proinde non obstante quo minus consuetudo postea introducta possit impedimentum diutius abrogare abolendo ius Pontificium, quod illud statuerat. Non inuabit haec euasio. Quia illa doctrina glossae communiter reprobat, & communis sententia docet utramque consuetudinem, vt multis citatis docet Tiraquellus de retract. in praes. n. 13. & 19. Couarruias varior. c. 13. n. 14. Burgos de Paz l. 1. Tauri, num. 464. & 479. Zauallus in suis questionibus pract. q. 704. per riam. Haec Sanchez.

2. Sed non desinam hic adnotare sententiam Glossae à Sanchez reprobatae approbare Suarez lib. 7. cap. 7. à num. 2. existimantem verba illa generalia, non obstante contraria consuetudine, solum ad praeteritam consuetudinem se extendere, neque futuram respicere; quia improbare consuetudinem est quod odiosum, ergo non est extendenda, sed limitanda. Secundo, quia illis verbis solum intendit Legislator tollere consuetudinem contrariam suae legi: consuetudo autem quae nondum est, non est legi contraria: ergo de illa lex non loquitur. Tertio quia sepe Legislator verbis claris consuetudinem futuram prohibet, vt si dicat, nolimus contra legem hanc aliquam consuetudinem valere: ergo cum id non exprimit, censendus est solum praeteritam consuetudinem improbare.

3. Et tandem non desinam hic apponere verba Vilalobos in summa, tom. 1. tract. 2. difficult. 39. num. 8. vbi sic ait. Que diremos si en la ley se pone clausola, non obstante quacunque consuetudine? Respondeo con Couarruias lo primero, que si la ley d Canoa reprobasse alguna costumbre por iniqua y mala, no solo condena la passada: si no la futura, porque es la misma razon de

la vna que de la otra. Lo segundo digo que si la ley reprobasse expressamente la costumbre futura, no puede preualecer contra la tal ley costumbre, como dizen Abad, y otros que cita, saluo se vuisse nueva causa para induzir la tal costumbre, como lautamente lo prouea Couarruias y Sanchez. Mas quando no dize mas, que non obstante consuetudine: no deroga mas que la pasada. Ita ille.

RESOL. XXXI.

An consuetudo habeat vim interpretandi legem? Ex p. 6. tr. 5. Ref. 24.

§. 1. Respondet affirmatiuè cum Montefino in p. 2. tom. 2. disp. 23. de legibus, q. 7. n. 226. & aliis Doctoribus supra citatis. Et ideò Sacra Rota in vna Romana pensionis die 14. Februarij 1583. & in vna Burgensi Quindenniorum die 5. Decembris 1601. coram Seraphino deci. 606. n. 17. & deci. 1410. n. 3. dixit consuetudinem esse optimam legis interpretem.

2. Sed pro maiori intelligentia notandum est dupliciter posse consuetudinem interpretari legem; vno modo sic, vt tantum sit index & quasi testis veri, & germani sensus Legislatoris, qui ex modo & consuetudine seruandi legem colligi potest, tanquam ex probabili videlicet, vel moraliter certo argumento, nisi aliunde de contrario constaret: cuius quidem argumenti tanta est efficacia, quod Doctores frequenter dicant legem esse interpretandam iuxta consuetudinem loci, etiam si oporteat verba legis minus propriè exponere. Vide Glossam in c. nonnulli de rescrip. Quod etiam locum potest habere in consuetudine antecedente legem, si nimirum ad eius conformitatem, vel confirmationem lex sequens appareat lata: alio modo potest consuetudo interpretari legem, tanquam scilicet causa concurrens ad introducendum & stabilendum aliquem sensum legis, eiusque obseruationem; qui forsitan minus cum prima Legislatoris mente congruat, vel plus aut minus contineat; & hanc virtutem intendunt potissimum Authores adscribere consuetudini, quando conclusionem supra postam tradunt. Et probari potest, quia non est necessaria maior auctoritas, nec expressior voluntas Legislatoris ad legem interpretandam quam vel ad nouam inducendam, vel ad inductam abrogandam, aut derogandam; quod consuetudinem praestare posse iam supra demonstratum est. Hinc fit quod licet aliquando ex verbis aut materia legis sit ambiguum, vtrum sub mortali obliget, & ideò per se sumpta foret in benigniorem partem interpretanda; nihilominus si constet eam consuetudinem esse receptam, tanquam grauius & sub mortali obligatam, debeat ille censi hoc modo obligare; vt docet Syluester verbo, Praeceptum, num. 2. & Caietanus 2. 2. q. 186. art. 9. ad primum. & Nauarrus cap. 21. num. 11. & alij.

Sup. hac consuetudine late in tom. 2. tr. 1. ex ref. 68. lege 5. Et tandem, & alias plures Ref. Et §§. eius not.

RESOL. XXXII.

An consuetudo possit lege abrogari?

Et notatur, quod per legem vniuersalem non censetur abrogata consuetudo alicuius loci, neque statutum ius commune non continens, nisi talis statuti, aut consuetudinis fiat mentio specialis.

Etiamsque aduertitur legem specialem factam à Principe, vel Pontifice pro aliqua Ciuitate, aut Prouincia non derogare consuetudinem illius Prouincia, nisi expressè apponatur clausula derogatoria.

Et tandem quaritur, an Episcopus sicut potest renouare suam legem, ita & tollere consuetudinem suae Diocesis propriam? Ex p. 6. tr. 5. Ref. 25.

K 4 §. 1.

§. 1. **R**espondeo affirmatiue ex c. 1. de consuet. & ex c. cum consuetudine, de consuetud. dummodo lex clarè & ex diametro contraria sit consuetudini, nam si consuetudo compati potest cum lege, etiam si verba legis essent restringenda, consuetudo est obseruanda: nam iuris correctio vitanda est, & consuetudo legitime præscripta est quoddam ius.

2. Nota secundò, quod licet per legem Generalem abrogeatur consuetudo aequè generalis illi opposita; etiam si illius non fuerit facta mentio, neque lex habuerit clausulam derogatoriam, tamen hoc non procedit quoad consuetudinem alicuius loci: idèd per legem vniuersalem non censetur derogata consuetudo alicuius loci, neque statutum ius commune non continens, nisi talis statuti aut consuetudinis fiat mentio specialis, vel saltem in genere apponatur clausula derogatoria cuiuscumque consuetudinis, vel statuti in contrarium: & ratio est, quia Princeps vel Pontifex locorum consuetudinem & statuta censentur ignorare.

3. Nota tertio, legem specialem factam à Principe vel Pontifice pro aliqua Ciuitate vel Prouincia, probabile est non derogare consuetudinem illius Prouinciae, nisi expressè apponatur clausula derogatoria. Ex quo inferitur idem esse dicendum de statuto facto ab aliqua Ciuitate, vel populo, ad cuius valorem Principis consensus requiritur: nempe tale statutum non derogare consuetudinem contrariam, nisi Princeps consensus fiat talis consuetudinis deroganda; forte enim si sciret consuetudinem, non præstaret consensum statuto derogatorio: ac proinde ignorantia consuetudinis, cui opponitur statutum, reddit consensum inualidum. Et omnia supradicta docet Suarez lib. 7. c. 20. n. 7. & 8. & 15. Cæstrus Palaus tom. 1. tr. 3. disp. 3. punct. 1. §. 1. an. 1. usque ad n. 7.

4. Notandum est tamen hic obiter cum Granado in part. 2. D. Thom. controuerf. 7. part. 2. disp. 16. sect. 3. n. 18. quòd Episcopus, sicut potest reuocare suam legem, ita & tollere consuetudinem suæ Diocæsis propriam, quia hæc similis est legi.

RESOL. XXXIII.

Qualis debeat esse consuetudo, ut lex non censetur illam abrogare ex præfata positione legis, sed addenda sit clausula derogatoria: Ex p. 6. tr. 5. Ref. 26.

§. 1. **A**d hoc dubium ita respondet Suarez lib. 7. c. 20. num. 12. Probabiliter censo non esse restringendam regulam illius textus ad consuetudinem præscriptam, sed intelligendam esse de consuetudine rationabili & honesta, & tam publico vsu, & tanto tempore firmata, quòd sufficeret ad legem introducendam, si Princeps illam sciret: eo quòd prudenti arbitrio verisimile sit Principem, fuisse in illam consensurum, si illam sciret. Tunc enim ob contrariam rationem non est verisimile velle contra illam obligare per legem generaliter latam, seu velle illam tollere, dum illam ignorat, nisi expressè id declaret: nam in talem consuetudinem & verba & ratio dicti cap. 1. optimè cadunt. Nam verbum derogandi rectè etiam tali consuetudine dicitur; tum quia etiam dici solet de aliis iuribus iustitiæ, quæ non sunt lèges: ut dicimus Principem concedendo priuilegium nolle derogare iuri tertij; tunc etiam quia illa consuetudo de se sufficiens esset ad ius inducendum, nisi obtasset Principis ignorantia: tum denique quia populus habet quoddam ius, ut non cogatur mutare talem consuetudinem, cui non intelligitur velle derogare Princeps, nisi id exprimat.

2. Sed his non obstantibus Cæstrus Palaus tom. 1. tr. 3. disp. 3. punct. 5. §. 1. num. 8. probabilius censet Reginaldus c. 1. de consuet. in 6. de sola consuetudine præscripta intelligendam esse; quia consuetudo, quæ præ-

scripta non est, non est ius, neque facultatem tribuit illa vtendi, vt constat ex superioribus, & omnes admittunt: ergo illa excusari non possunt subditi à legis obseruatione. Secundo, sola consuetudo præscripta præualeret aduersus legem latam: ergo sola illa impedit obligationem legis ferendam. Tertio, derogatio propriè est alicuius iuris & facultatis: at ex consuetudine non præscripta nullum resultat ius, ergo nulla indiget derogatione talis consuetudo. Quarto, consuetudo introduci non potest resistente Principe; at qui legem contrariam instituit, resistit eius introductioni; ergo, &c. Quinto, impeditur legem consuetudine res esse odiosa, & in Legislatoris detrimentum; ergo non debet extendi ad omnem consuetudinem. Sexto, consuetudo est stricti iuris, strictèque est interpretanda, vt tradit Rota in nonissimis, part. 2. apud Farinacium decis. 112. nu. 4. ergo sola præscripta debet obtare legis efficacie; quia sola hæc est, quæ propriè dicitur consuetudo. Et hanc Cæstri Palai sententiam tenet etiam Mascardus de probationibus, concl. 423. n. 17.

RESOL. XXXIV.

An credendum sit Doctore testanti de consuetudine? Et an in foro conscientie possit quis stare assertioni vnius Doctore testantis de consuetudine? Ex part. 6. tract. 5. Resol. 28.

§. 1. **A**d hanc questionem ita respondet Villalobos in summa, tom. 1. tract. 2. diffinit. 39. num. 11. [Aduerte que no conuenien los Doctores en si, se ha de creer, o no a vn Doctor, que testifica la costumbre, dize en que si Bartolo, Gomez, y Mascardo con muchos que refieren. Mas los contrario tienen Iason, Nauarro, y otros, que riferen Mascardo y funda se en que las cosas que son de hecho, como es costumbre muchas vezes cingañan à los muy prudentes, como dize vna ley, y en otras razones, que alli trae Mascardo. Esta segunda sententia me parece mas verdadera, saluo quando el Dottor testificasse de la costumbre de la Tierra donde viue; que entonces parece que se le deuia dar credito.] Ita illè. Dicendum est igitur Doctore excellenti testanti de consuetudine credendum esse præsumptiue, non concludenter. Vide Sanchez tom. 2. lib. 7. disp. 17. n. 8. Salas de legibus, disput. 19. section. 18. & alios penes ipsos.

2. Non desinam tamen hic adnotare in foro conscientie posse quem stare assertioni vnius Doctore testantis de consuetudine docere Granado in part. 2. D. Thomæ, controuerf. 7. tract. 3. part. 2. disp. 16. sect. 1. n. 12. vbi sic ait: Peter aliquis; an sufficiat testimonium vnius præcellentis Doctore affirmantis esse consuetudinem non seruandi aliquam legem, vt saltem pro foro conscientie illi standum sit, & possit lex sine scrupulo non seruari: Alij negant, sed valde probabile mihi videtur, quòd multi recentiores affirmant, scilicet credi posse prædicto viro testanti consuetudinem, quantumvis illa sit contra ius, seu ad abrogandam legem. Probatur, quia auctoritas vnius præcellentis Doctore rem facit probabilem, quamdiu oppositum apertè non constat: ergo si testetur esse sufficientem consuetudinem ad cessationem legis, id erit probabile; dummodo contrarium non probetur clarè, ac promèdè tata conscientia poterit non seruari. Ita Granado, cuius sententiam docet etiam Suarez lib. 7. c. 11. n. 3. & Salas disp. 19. sect. 19. n. 108.

3. Dicendum est igitur quod in foro externo Doctore fidem facienti de consuetudine, fides non adhibetur secundum magis receptam sententiam per sacra Rotam approbatam in vna Romana Thesaur. die 3. Julij 1606. coram Gregorio X V. decis. 278. numero 5. & in vna Parmensi die 14. Aprilis 1606. coram Seraphino

Sup. loci
tom. 1. tr.
Ref. 1. 18
quidem
in 10. 3. m.
Ref. 3. 5.
lin. 6. & 7.
& quod es
dicendum.